

# 14/ Systém vzdělávání dětí a žáků s mentálním postižením

## Klíčové pojmy

- Žák se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)
- Kategorizace podle míry podpory --> podpůrná opatření
- Systém vzdělávání --> hlavní vzdělávací proud a speciální vzdělávání
- Náhled na kontinuitu služeb pro osoby se zdravotním postižením

## Žák se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)

- dítě/žák se speciálními vzdělávacími potřebami dle zákona č.561/2004 Sb. (původní znění) = dítě/žák se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním, sociálním znevýhodněním a dítě/žák mimořádně nadaný S novelou školského zákona č. 82/2015 Sb. -->

-

## žák se SVP je...

*„...osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností potřebuje poskytnutí podpůrných opatření...“*

Žáky tak pro vzdělávací účely nečleníme podle původních diagnostických kategorií, ale **hodnotíme jen potřebu úpravy podmínek jejich vzdělávání.**

## § 16 odst. 9 šk. Zákona

„Pro děti, žáky a studenty...

...s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením,...

...závažnými vadami řeči,...

...závažnými vývojovými poruchami učení,...

...závažnými vývojovými poruchami chování,...

...souběžným postižením více vadami nebo autismem...

...lze zřizovat školy, ve školách třídy, oddělení a studijní skupiny.

Zařazení je možné,

"...shledá-li poradenské zařízení, že vzhledem k povaze speciálních vzdělávacích potřeb dítěte, žáka nebo studenta... by samotná podpůrná opatření... nepostačovala k naplnění jeho vzdělávacích možností..."

## Definice podle MPSV - zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb.

### Změněná pracovní schopnost

Osobou zdravotně znevýhodněnou je fyzická osoba, která má zachovanou schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, ale její schopnosti být nebo zůstat pracovním členem, vykonávat dosavadní povolání nebo využít dosavadní kvalifikaci nebo kvalifikaci získat jsou podstatně omezeny z důvodu jejího dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu; osobou zdravotně znevýhodněnou však nemůže být osoba, která je osobou se zdravotním postižením.

Osobami se zdravotním postižením jsou fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány

- a) invalidními ve třetím stupni (dále jen „osoba s těžším zdravotním postižením“),
- b) invalidními v prvním nebo druhém stupni, nebo
- c) zdravotně znevýhodněnými (dále jen „osoba zdravotně znevýhodněná“).

☉ **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), novela č. 49/2009:**

- § 16 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (novela).
- § 18 IVP.
- § 36, §37 Plnění a odklad povinné školní docházky (novela).
- § 40 Druhy jiného způsobu plnění povinné školní docházky.
- § 42 Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením.
- § 45 Stupně vzdělání (základní vzdělání, základy vzdělání).
- § 47 Přípravné třídy základní školy (novela).
- § 48 Vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami a s autismem (+ § 48a) (novela).
- § 51 Hodnocení výsledků vzdělávání žáků.
- § 115 – 120 Školská zařízení a školské služby.

Kategorizace dle míry podpory

§ 16, zákon č. 82/2015 Sb.

*"Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta."* Jsou poskytována bezplatně školou a školským zařízením.

**Podpůrná opatření spočívají - podle novely školského zákona č. 82/2015 Sb.**

Základní informace

- 5 stupňů podpůrných opatření
  - rozdělení podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti
- **Podpůrná opatření 1. stupně** uplatňuje škola nebo školské zařízení i **bez doporučení** školského poradenského zařízení
- Podpůrná opatření **2. až 5. stupně** lze uplatnit pouze s **doporučením školského poradenského zařízení**
- **5. stupeň – vzdělávání v základní škole speciální**
- Nutný písemný informovaný souhlas zákonných zástupců
- Poskytována samostatně, nebo v kombinaci různých druhů a stupňů

**KATALOGY PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ – UPOL (online verze)**

- Systémová podpora inkluzivního vzdělávání
- ukázka obecné části Katalogu podpůrných opatření

## Vyhláška č. 27/2015 Sb. včetně příloh + její novela

### Systém vzdělávání

- hlavní vzdělávací proud a speciální vzdělávání

**Pravidla vzdělávání žáků uvedených v § 16 odst. 9 šk. zákona definuje vyhláška č. 27/2016 Sb. - § 19**

- "...přednostně ve škole, která není zřízena pro žáky podle §16 odst. 9 šk. zákona" (podle druhu znevýhodnění) za využití podpůrných opatření **ideálně ve škole hlavního vzdělávacího proudu**
- pokud by "...**podpůrná opatření nepostačovala...**" "...doporučí školské poradenské zařízení zařazení žáka do školy, třídy, oddělení nebo studijní skupiny zřízené podle § 16 odst. 9."
  - --> **vzdělávání ve škole pro žáky podle druhu znevýhodnění**
- v oddůvodněných případech se zde mohou vzdělávat i žáci s jiným druhem znevýhodnění
- maximálně v počtu 1/4 nejvyššího počtu žáků vzdělávající se ve třídě (to je nejméně 4 a nejvíce 14 žáků; za určitých podmínek) --> maximálně 3 žáci.
- **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)**
  - část D; kapitola 8 - vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
    - vzdělávání žáků s přiznanými podpůrnými opatřeními (PO)
    - systém péče o žáky s přiznanými PO
    - podmínky vzdělávání žáků s přiznanými PO
  - část D; kapitola 9 - vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných
    - definují podmínky vzdělávání
- **Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální (RVP ZŠS)**

## Práce s heterogenní skupinou ve škole

### Klíčové pojmy:

**Heterogenní skupina**, vedení skupiny a styly vedení, dynamika skupiny, styly učení, modifikace metod a forem učení, aktivity na podporu spolupráce, důvěry, komunikace a vytvoření týmového ducha

### **Dítě ve skupině je:**

individualitou se svými specifiky

- v rámci skupiny si každý musí najít svoji pozici a místo
- některé děti jsou přirozeně vůdci, jiné jsou naopak na chvostu dané skupiny. To, že jsou na chvostu, neznamená, že jim je ubližováno – je to pro ně bezpečné místo
- přehnané upozorňování na tyto „osamělé“ děti, ale i přehnané upozorňování na chování „mimo normu“ může vést k rizikovému chování jednotlivce/skupiny (vůči dotyčnému, nebo i on sám vůči sobě)
- Pro práci lektora i učitele je vhodné:
  - znát historii dané skupiny (pokud nějaká je)
  - znát/poznat rozdíly mezi jednotlivými žáky (=> lépe přizpůsobujeme aktivity, řešíme konflikty, stanovujeme pravidla)

- poznat jakou má kdo pozici (většinou se pozná do 2-3 měsíců od vytvoření skupiny)
  - je vhodné s ní co nejvíce pracovat na začátku – tak aby se posílala komunikace, spolupráce a důvěra mezi dětmi
  - v každé třídě jsou čtyři typy žáků (viz psychodynamický model)
- Vybírat aktivity, ve kterých se nebudou prosazovat stále ti stejní (využít potenciálu i méně oblíbených, slabších => předchází se rizikovému chování)
  - Možnost rozdělování rolí ve skupině
- Při společných aktivitách je vhodné dávat možnost volby, s kým dotyční budou, ale také (hlavně) náhodného výběru => učí se pracovat a poznávat ostatní
- Modifikovat vyučovací metody a formy (ve vztahu k jednotlivým dětem a celé skupině)
- Využití různých pomůcek
- Vedoucí skupiny by měl využívat různých forem vedení

### **Práce s heterogenní skupinou**

#### **Ovlivňují**

- znalosti, dovednosti a potřeby dětí/žáků;
- vztahy a klima třídy;
- doporučení poradenských pracovníků;
- limity v jednotlivých aktivitách;
- vnitřní diferenciací aktivity

#### **Co ovlivňuje práci**

- bariéry v prostředí (architektonické, materiálně-technické), v komunikaci; v získávání informací; v technické dostupnosti
- podmínky, pomůcky, přístupy (snaha o maximální zapojení) povinnost / nepovinnost neformálního vzdělávání
- postoje pedagogických pracovníků a širšího okolí
- programové bariéry – způsob organizace, metodické pokyny, naplnění podpůrných opatření
- spolupráce s rodiči

### **Modifikace vyučovacích metod a forem práce**

#### **Prevence únavy a podpora koncentrace pozornosti**

- střídat činnosti a způsoby práce
- měnit pracovní polohu i místo ve třídě
- využívat rozmanitý didaktický materiál
- vyzorovat nastupující únavu
- zaměstnat jiné smysly, relaxační cvičení

Podpora motivace žáka

Kooperativní učení

Individuální práce s žákem

Strukturalizace výuky – vizualizace času a prostoru, změn

## Pravidelná kontrola pochopení osvojovaného učiva

### Metody aktivního učení

- = způsob, jakým jedinec přijímá a zpracovává informace

### **Seznam použité literatury:**

- BRAUN, R. a kol. Praktikum školní psychologie. Praha: Portál, 2014.
- HERMOCHOVÁ, S. Skupinová dynamika ve školní třídě. Kladno : AISIS, 2005.
- HERMOCHOVÁ, S. Poznáváme své spolužáky. Praha: Projekt Odyssea, 2007.
- KASÍKOVÁ, H. Kooperativní učení, kooperativní škola. Praha : Portál, 2010.
- KOLAŘÍK, M. a SMĚKALOVÁ, E. Typy třídních kolektivů a typy práce s nimi aneb mocenský, nebo demokratický přístup. Prevence 7. 2011, 9. (2011).
- KOŽNAR, J. Skupinová dynamika (teorie a výzkum). Praha: Univerzita Karlova, 1992. 219 s. ISBN 80-7066-632-3
- KRATOCHVÍL, S. Skupinová psychoterapie v praxi. Praha: Galén, 1995.
- MAREŠ, J. Pedagogická psychologie. Praha: Portál, 2013.
- MAŠÁT, V. Vybrané postupy sociální práce se skupinou. Středokluky: Zdeněk Susa, 2012.
- MICHALÍK, J. a kol. Katalog podpůrných opatření: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015.
- Skupinová práce. Minimetodika VÚP [online]. [2018-09-09]. Dostupné z: [https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/skupinova\\_prace\\_-\\_minimetodika\\_vup.pdf](https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/skupinova_prace_-_minimetodika_vup.pdf)
- Třída v pohodě aneb aktivity pro podporu dobrých vztahů mezi žáky [online]. [2018-09-09]. Dostupné z: [https://www.scio.cz/download/skoly/Zdarma\\_materialy/Napadnik\\_pro\\_podporu\\_dobrych\\_vztahu\\_ve\\_tride.pdf](https://www.scio.cz/download/skoly/Zdarma_materialy/Napadnik_pro_podporu_dobrych_vztahu_ve_tride.pdf).
- UHLÍŘOVÁ, V. Vedení rozhovoru s dítětem. Nový Bor: Velký vůz Sever, 2013.